

Κυριακή Γ. Γιώτα
Ψυχολόγος MSc., Ph.D.

**Η Ψυχαναλυτική
Θεωρία του Freud για
την Προσωπικότητα**

Sigmund Freud (1856-1939)

- Το **1873** ξεκίνησε σπουδές ιατρικής στη σχολή του Πανεπιστημίου της Βιέννης.
- Το **1886** κοντά στον Γάλλο ψυχίατρο *Jean Charcot* δούλεψε στη θεραπεία νευρωτικών ασθενών μέσω της ύπνωσης.
- Το **1897** από τον Βιεννέζο παθολόγο *Joseph Breuer* έμαθε την τεχνική της **κάθαρσης** (αποδέσμευση και απελευθέρωση των συναισθημάτων με τη συζήτηση των προσωπικών προβλημάτων)
- **1896: Μέθοδος των ελεύθερων συνειρμών.**

Ψυχαναλυτική Θεωρία

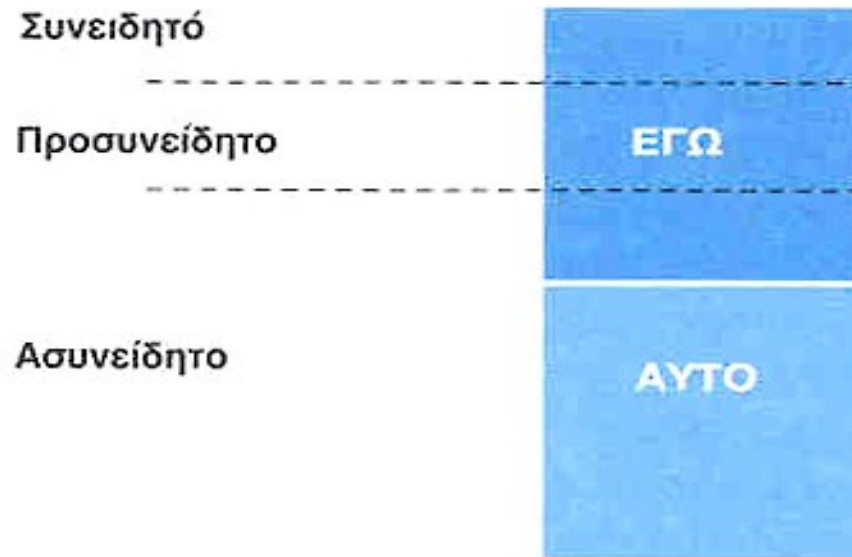
Sigmund Freud (1856-1939)

- Οι πράξεις του ανθρώπου καθορίζονται από εσωτερικές δυνάμεις και ενορμήσεις που πιο συχνά λειτουργούν σε ασυνείδητο επίπεδο.
- Τα ασυνείδητα κίνητρα μπορεί να εκφράζονται στα όνειρα, στις παραδρομές (λάθη) της γλώσσας...
- Ο άνθρωπος δεν έχει επίγνωση των κινήτρων αυτών και αποδίδει τη συμπεριφορά σε άλλα αίτια
  - Το κοριτσάκι που σπάει την κολόνια της μαμάς του γιατί τη ζηλεύει
  - Είναι «απαίσσιος» πίνακας αντί «εξαίσσιος»

Δομή: Επίπεδα Συνείδησης

- Ο Freud διέκρινε τρεις τομείς που εντάσσονται τα ψυχολογικά στοιχεία:
  1. Το ασυνείδητο, που περιλαμβάνει στοιχεία που είναι δύσκολο αν όχι αδύνατο να έλθουν στη συνείδηση παρά μόνο σε ειδικές συνθήκες.
  2. Το υποσυνείδητο (ή προσυνειδητό) που περιλαμβάνει στοιχεία που βρίσκονται κοντά στη συνείδηση και θα μπορούσαν να βγουν στην επιφάνεια αν τους δώσουμε προσοχή.
  3. Το συνειδητό που περιλαμβάνει οτιδήποτε μπορεί να βρεθεί στη συνείδηση οποιαδήποτε στιγμή, φαινόμενα για τα οποία έχουμε επίγνωση.

Το ψυχικό όργανο

Σύμφωνα με το Freud, άλλα στοιχεία της προσωπικότητας είναι ενσυνείδητα, ενώ άλλα ασύνειδα. Μεταξύ αυτών των επιπέδων ο Freud είδε το προσυνειδήτο ως ένα χώρο των αναμνήσεων και άλλων υλικών που συνήθως δεν είναι συνειδητά αλλά που μπορούν να έρθουν στη συνείδηση με λίγη ή καθόλου προσπάθεια.

Ασυνείδητο

- Ο Freud ανέλυσε όνειρα, γλωσσικές παραδρομές, νευρώσεις, ψυχώσεις, έργα τέχνης, ιεροτελεστίες...
- Μέσα από το όνειρο γίνονται φανερές οι διεργασίες του ασυνείδητου.
- Μέσα από τη διαδικασία του συμβολισμού, ένα φίδι ή μια μύτη μπορεί να αντιπροσωπεύει το πέος, μια εκκλησία ή μια βάρκα τη γυναίκα, ένα χταπόδι τον κόρφο της μάνας...
- Το γράψιμο είναι σαν σεξουαλική πράξη...
- Οι παραδρομές της γλώσσας εκφράζουν τις κρυμμένες επιθυμίες μας...

Σύγχρονη αντίληψη για την έννοια του Ασυνείδητου

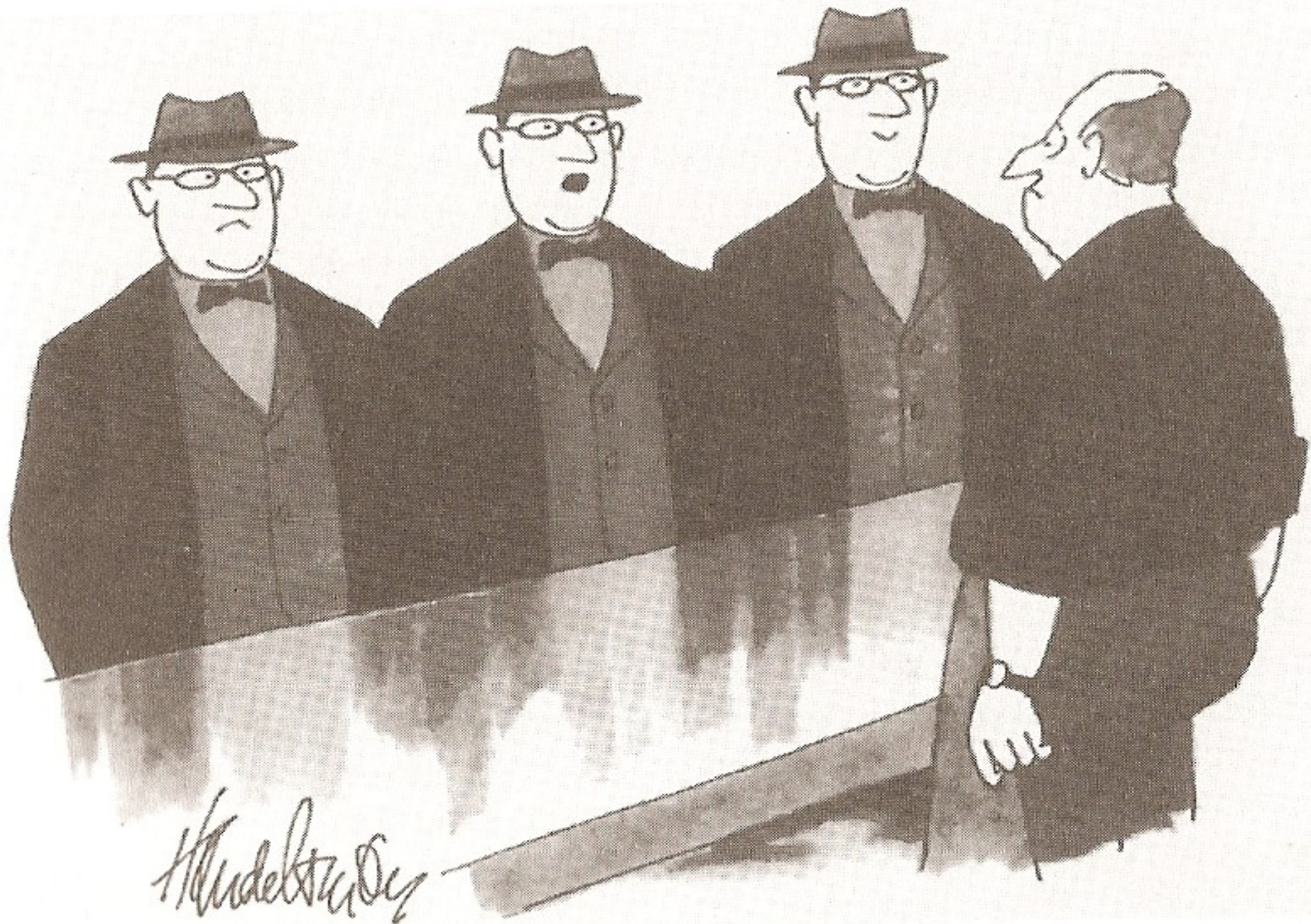
- Οι ασυνείδητες διαδικασίες επηρεάζουν σημαντικά το τι προσέχουμε και τι αισθανόμαστε
- Υπάρχουν 2 αντίθετες απόψεις, το ψυχαναλυτικό ασυνείδητο και το γνωστικό ασυνείδητο.

<i>Ψυχαναλυτική άποψη</i>	<i>Γνωστική άποψη</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Έμφαση στις άλογες, παράλογες ασυνείδητες διαδικασίες. 2. Έμφαση στα κίνητρα και τις επιθυμίες. 3. Έμφαση στις κινητήριες πλευρές της ασυνείδητης λειτουργίας.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Απουσία θεμελιωδών διαφορών ανάμεσα στις συνειδητές και τις ασυνείδητες διαδικασίες. 2. Έμφαση στις σκέψεις. 3. Εστίαση στις μη κινητήριες πλευρές της ασυνείδητης λειτουργίας.

Δομή: της προσωπικότητας σε τρία επίπεδα

- Το **Εκείνο** (id) πηγή των ενστίκτων και ορμών που αγνοεί την πραγματικότητα και ενδιαφέρεται για την ηδονή.
- Το **Εγώ** (ego), το λογικό και συνειδητό μέρος του εαυτού, που έχει αντίληψη, που είναι προσαρμοστικό, αυτοεξερευνάται, εκτιμά την κοινωνική πραγματικότητα, λογοκρίνει το ID και παίζει το ρόλο του συντονιστή - ισορροπιστή ανάμεσα στις πιέσεις του ID και τις ηθικές επιταγές του SUPEREGO.
- Το **Υπερεγώ** (superego) που αντιπροσωπεύει τις ηθικές υποταγές των παρορμήσεων, τους ηθικούς φραγμούς, την ατομική ηθική συνείδηση στην οποία οδηγεί και το συναίσθημα της ενοχής για πράξεις που θεωρούνται κακές και ενδιαφέρεται για την τελειότητα.

Κυριακή Γ. Γιώτα PhD.

Εκπαιδευτική Ψυχολογία ΠΤΕΑ

«Διπλό ούισκι για μένα και το υπερεγώ μου κι ένα ποτήρι νερό για το εκείνο μου που οδηγεί»⁹

Διεργασία: Ένστικτα Ζωής και Θανάτου (μέρος του Id)

- **Ένστικτα του εγώ:** που σχετίζονται με τις τάσεις προς αυτοσυντήρηση και για τα **γενετήσια ένστικτα**, που σχετίζονται με τις τάσεις για τη διαίωνιση του είδους./
- **Ένστικτο της Ζωής:** η ενέργειά του ονομάστηκε **λίμπιντο**
- **Ένστικτο του Θανάτου:** επιθετικά ένστικτα
- Το κλειδί σε όλα είναι η έννοια του **άγχους** που αντιμετωπίζεται με **μηχανισμούς άμυνας**.

Άγχος και Μηχανισμοί Άμυνας

<i>Παραδείγματα συγκρούσεων</i>	<i>Συνέπειες των μηχανισμών άμυνας στη συμπεριφορά</i>	
ΕΠΙΘΥΜΙΑ	ΑΓΧΟΣ	ΑΜΥΝΑ
Θα ήθελα να κάνω έρωτα μ' εκείνο το άτομο.	Αυτά τα συναισθήματα είναι άσχημα και θα τιμωρηθούν.	Άρνηση κάθε σεξουαλικής εκδήλωσης, έμμονη ενασχόληση με τη σεξουαλική συμπεριφορά των άλλων.
Θα ήθελα να βλάψω όλους εκείνους που με κάνουν να αισθάνομαι κατώτερος.	Αν είμαι εχθρικός θα με εκδικηθούν και θα με πληγώσουν αληθινά.	Άρνηση της επιθυμίας ή του φόβου:» «Δε θυμώνω ποτέ», «Δε φοβάμαι ποτέ κανέναν και τίποτα».
Θα ήθελα να δεθώ στενά με τους ανθρώπους και να τους κάνω να με τρέφουν ή να με φροντίζουν.	Αν το κάνω θα με λυγίσουν ή θα με εγκαταλείψουν.	Υπερβολική ανεξαρτησία και αποφυγή δημιουργίας στενών δεσμών ή αμφιταλάντευση ανάμεσα στην προσέγγιση των ανθρώπων και στην απομάκρυνση απ' αυτούς – υπερβολική ανάγκη για φροντίδα των άλλων.
Κυριακή Γ. Γιώτα PhD.	Εκπαιδευτική Ψυχολογία ΠΤΕΑ	

Ανάπτυξη και Εξέλιξη

- Στάδια ανάπτυξης: στοματικό, πρωκτικό, φαλλικό, λανθάνουσα περίοδος, γεννητικό
- Ψυχοκοινωνικά στάδια ανάπτυξης κατά τον Erikson

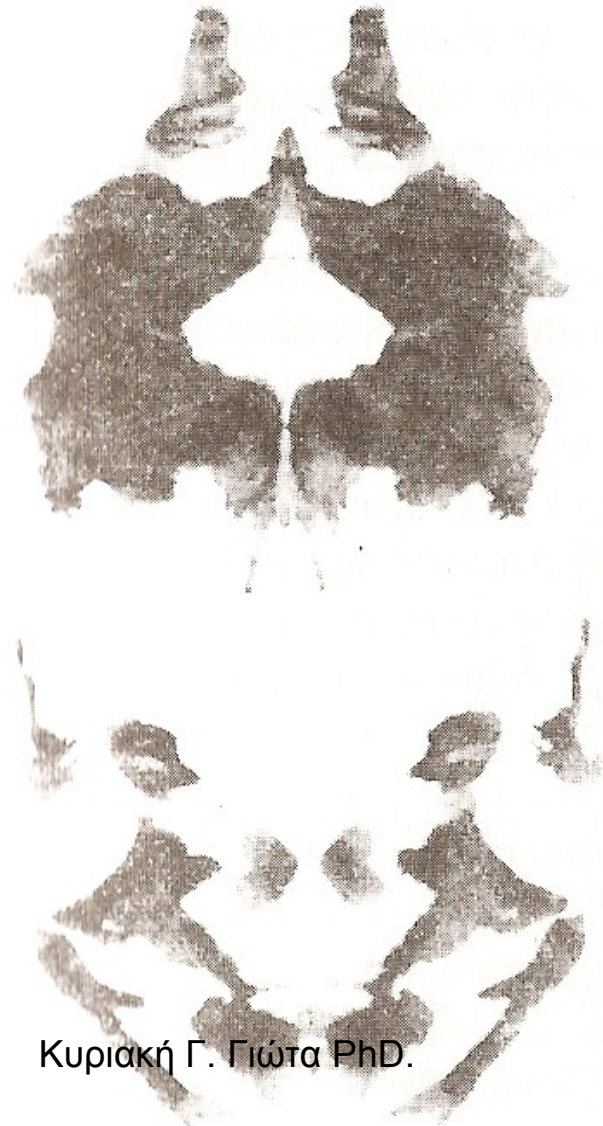
Τύπος Προσωπικότητας	Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας
Στοματικός	Απαιτητικός, ανυπόμονος, ζηλόφθονος, άπληστος, ζηλιάρης, ευέξαπτος, μελαγχολικός (με έντονο αίσθημα κενού), δύσπιστος, απαισιόδοξος
Πρωκτικός	Άκαμπτος, αγωνίζεται για δύναμη και ισχύ, τον απασχολούν τα πρέπει και τα καθήκοντα, χαίρεται με ό,τι αποκτά, ανησυχεί για τη σπατάλη και την απώλεια ελέγχου, αναρωτιέται αν πρέπει να υποκύψει ή να επαναστατεί
Φαλλικός	Άνδρας: επιδεικτικός, ανταγωνιστικός, παλεύει για την επιτυχία, θέλει να είναι αφοσιωμένος, επιθετικός-δυναμικός Γυναίκα: αφελής, γοητευτική, επιδεικτική, αγαπά το φλερτ

Κλινικές Εφαρμογές: Η δοκιμασία Ερμηνείας Κηλίδων του Rorschach

Δοκιμασία Ερμηνείας Κηλίδων του Rorschach – Ο ερμηνευτής του Rorschach υποστηρίζει ότι η προσωπικότητα του υποκειμένου προβάλλεται πάνω σε κάποια αόριστα ερεθίσματα, όπως οι κηλίδες μελανής. Σκίτσο του Ross. © 1974 The New Yorker Magazine, Inc.

Κλινικές Εφαρμογές: Η δοκιμασία Ερμηνείας Κηλίδων του Rorschach

ΕΙΚΟΝΑ Νο. 1

Απάντηση: «Δύο αρκούδες που αγγίζουν η μία τα μπροστινά πόδια της άλλης και παίζουν παλαμάκια ή που παλεύουν και το κόκκινο είναι το αίμα από την πάλη».

ΕΙΚΟΝΑ Νο. 2

Απάντηση: «Δύο κανίβαλοι. Πρέπει να δω κάτι σε αυτό; Αφρικανοί ιθαγενείς που σκύβουν πάνω από ένα τσουκάλι. Μάλλον κάτι μαγειρεύουν – ελπίζω να μην είναι ανθρωποφάγοι. Δε θα 'πρεπε να κάνω αστεία – πάντα μου άρεσε το χιούμορ. (Είναι άντρες ή γυναίκες;) Θα μπορούσαν να είναι είτε άντρες είτε γυναίκες. Περισσότερο γυναίκες γιατί έχουν στήθη. Αλλά στην πρώτη ματιά δεν είχα την εντύπωση ότι ανήκουν σε οποιοδήποτε φύλο».

ΣΧΗΜΑ 4.1

Παραδείγματα από τη Δοκιμασία Ερμηνείας Κηλίδων του Rorschach. Οι κηλίδες που έχουν ανατυπωθεί παραπάνω προέρχονται από τη λίστα εντοπισμού του Rorschach. Οι πρωτότυπες κάρτες κηλίδων είναι έγχρωμες. (Ανατύπωση με την άδεια του Hans Huber, Publishers.)

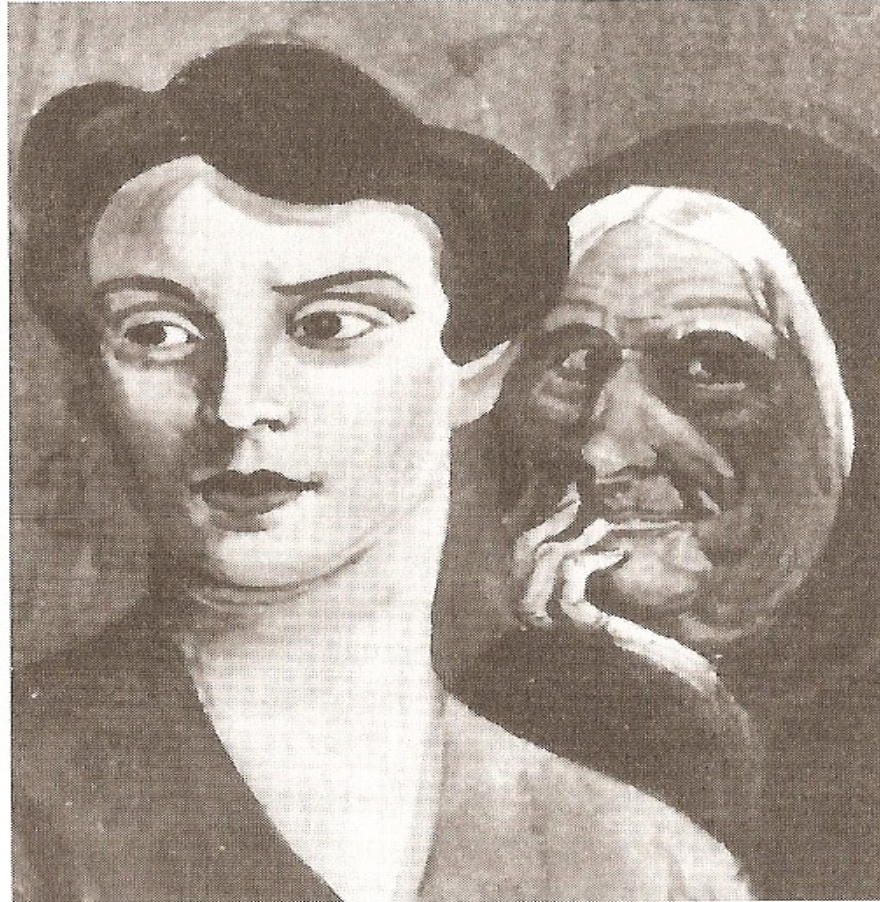
Η Δοκιμασία ΤΑΤ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1

Αυτή είναι η εικόνα μιας γυναίκας που υπήρξε σε όλη της τη ζωή καχύποπτο και δολοφλόκο άτομο. Κοιτάζει στον καθρέφτη και βλέπει πίσω της την αντανάκλαση του πώς θα είναι όταν γεράσει – ένα καχεκτικό, μέχρι τότε, και δολοφλόκο άτομο. Δεν μπορεί να αντιείη τη σκέψη ότι η ζωή της, τελικά θα την οδηγήσει εκεί, γι' αυτό σπάζει τον καθρέφτη και τρέχει έξω από το σπίτι σουλιάζοντας, χάνει τα λογικά της και για την υπόλοιπη ζωή της ζει σ' ένα ίδρυμα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2

Αυτή η γυναίκα έδινε πάντα στη ζωή της μεγάλη σημασία στην ομορφιά. Όταν ήταν μικρό κορίτσι το παίνευαν για την ομορφιά του και ως νέα γυναίκα άρεσε σε πολλούς άντρες. Ενώ μέσα της συνήθως ένιωθε ανήσυχη και ανάξια, η ομορφιά της τη βοηθούσε να αποκρύπτει αυτά τα συναισθήματα από τον κόσμο και, μερικές φορές, από τον ίδιο της τον εαυτό. Τώρα που περνάει η ηλικία της και τα παιδιά της φεύγουν απ' το σπίτι, ανησυχεί για το μέλλον. Κοιτάζει στον καθρέφτη και φαντάζεται τον εαυτό της γοιά μέγαιρα –ό,τι χειρότερο θα μπορούσε να γίνει, άσχημη και μοχθηρή– και αναρωτιείται τι της επιφυλάσσει το μέλλον. Είναι μια δύσκολη και καταθλιπτική στιγμή γι' αυτήν.

ΣΧΗΜΑ 4.2
Αντιπροσωπευτική
κάρτα της
δοκιμασίας ΤΑΤ
με απαντήσεις

Αλλαγή Συμπεριφοράς

- Στον ελεύθερο συνειρμό ο ασθενής καλείται να αναφέρει στον αναλυτή κάθε σκέψη που έρχεται στο μυαλό του, να μην αποσιωπά τίποτα, να μην εμποδίζει τίποτα να περάσει στο χώρο της συνείδησης.
- Έτσι, ο αναλυτής και ο ασθενής είναι σε θέση να πάνε πέρα από το προφανές περιεχόμενο του ονείρου, στο άδηλο περιεχόμενο, στο κρυφό νόημα που εκφράζει την ασυνείδητη επιθυμία.
- Τα όνειρα και τα συμπτώματα είναι μεταμφιέσεις και μερική εκπλήρωση των επιθυμιών.
- Ο ελεύθερος συνειρμός επιτρέπει την αποκάλυψη της μεταμφίεσης.
- Οδηγούμαστε στην αντιμετώπιση των ασυνείδητων συναισθημάτων και επιθυμιών και πάλι με αυτές μέσα σ' ένα σχετικά ασφαλές περιβάλλον.

Μηχανισμοί Άμυνας - Εισαγωγή

- Ο άνθρωπος χρησιμοποιεί συγκεκριμένους μηχανισμούς για τη λύση των συγκρούσεων του.
- Αυτό δεν συμβαίνει συνειδητά.
- Η χρησιμότητα των μηχανισμών έγκειται στο ότι απαλλάσσουν το άτομο από την ένταση και το άγχος που θα το βασάνιζαν.
- Χωρίς το άτομο να έχει συνείδηση της ύπαρξης των συγκρούσεών του, αυτές λύνονται ασυνείδητα μέσω μηχανισμών.
- Είναι μια εξισορροπητική, αμυντική διαδικασία.

Μηχανισμοί Άμυνας

- Ένα κίνητρο μπορεί να είναι συνειδητό, μπορεί και όχι.
- Το ίδιο συμβαίνει και κατά συνέπεια και με τις συγκρούσεις.
- Πολλές από τις καθημερινές (ή και πιο μόνιμες) συγκρούσεις ανάμεσα σε επιθυμίες κι εμπόδια, επιδιώξεις και απαγορεύσεις, πόθους και επαπειλούμενες τιμωρίες δε συνειδητοποιούνται.
- Αυτό δε σημαίνει ότι η ύπαρξη τους δεν επηρεάζει τη ψυχική μας κατάσταση, αντίθετα αποτελούν παγίδες για το άτομο.
- Αλλά και γι' αυτές δίνονται «λύσεις», που επίσης δεν είναι συνειδητές.

Μηχανισμοί Άμυνας

1. **Απώθηση**: ορμές που έρχονται σε αντίθεση με συνειδητά κίνητρα και θεωρούνται ανεπιθύμητες ή επικίνδυνες, «απωθούνται» από το συνειδητό και καταχωρούνται στο ασυνείδητο.
2. **Μετάθεση (μετατόπιση)**: όταν το επιδιωκόμενο αντικείμενο, για ικανοποίηση του κινήτρου είναι απαγορευμένο ή απρόσιτο, ο στόχος ανέφικτος, τότε η επιδίωξη μετατοπίζεται. Αλλάζει κατεύθυνση, στόχο, αντικείμενο.

Μηχανισμοί Άμυνας 2

- **Εξιδανίκευση**: είναι ιδιαίτερη μορφή μετάθεσης. Ανεπιθύμητα (κοινωνικά απαράδεκτα) κίνητρα μεταμορφώνονται και ικανοποιούνται με στόχους-δραστηριότητες όχι μόνο κοινωνικά παραδεκτές, αλλά θεωρούμενες ιδιαίτερα αξιόλογες και σπάνιες.
- **Προβολή**: απαγορευμένες, ανεπιθύμητες τάσεις μας προβάλλονται σ' ένα άλλο πρόσωπο (συνήθως σ' εκείνο που ήταν αντικείμενο/στόχος των κινήτρων μας)

Μηχανισμοί Άμυνας 3

- Φανταστική πραγμάτωση: ανεπίτρεπτες κοινωνικά επιθυμίες, τάσεις, ανάγκες ικανοποιούνται όχι έμπρακτα αλλά στη φαντασία του ατόμου. Με έντονη ονειροπόληση πλάθεται η πράξη σε κάθε της λεπτομέρεια.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

<i>Δυνατά Σημεία</i>	<i>Αδυναμίες</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Τροφοδοτεί την ανακάλυψη και διερεύνηση πολλών ενδιαφερόντων φαινομένων. 2. Αναπτύσσει τεχνικές έρευνας και θεραπείας (ελεύθερος συνειρμός, ερμηνεία ονείρων, ανάλυση της μεταβίβασης). 3. Αναγνωρίζει την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης συμπεριφοράς. 4. Καλύπτει ευρύ φάσμα φαινομένων.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Δεν είναι όλες οι έννοιές της σαφώς και ευκρινώς προσδιορισμένες. 2. Είναι δύσκολο και κάποτε αδύνατο να δοκιμαστεί εμπειρικά. 3. Δέχεται την αιφίλεγόμενη θεώρηση του ατόμου ως ενεργειακού συστήματος. 4. Ανέχεται την αντίσταση εκπροσώπων του επαγγέλματος στην εμπειρική έρευνα και στην αλλαγή της θεωρίας.

Περίληψη

Ο FREUD ΜΕ ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ

<i>Δομή</i>	<i>Διεργασία</i>	<i>Ανάπτυξη και εξέλιξη</i>	<i>Παθολογία</i>	<i>Αλλαγή</i>	<i>Χαρακτηριστική περιήπωση</i>
Εκείνο, εγώ, υπερεγώ· ασυνείδητο, προσυνειδητό, συνειδητό.	Σεξουαλικά και επιθετικά ένστικτα· άγχος και μηχανισμοί άμυνας.	Ερωτογενείς ζώνες· στοματικό, πρωκτικό και φαλλικό στάδιο ανάπτυξης· Οιδιπόδειο σύμπλεγμα.	Βρεφική σεξουαλικότητα· καθήλωση και παλινδρομήση· σύγκρουση· συμπτώματα.	Μεταβίβαση· λύση σύγκρουσης· «Όπου υπήρξε το εκείνο, θα είναι το εγώ».	Ο μικρός Χανς.